

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1997-1998

3 april 1998

HOORZITTING

**over de studie en de aanbeveling van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
inzake "De sociaal-economische belangengemeenschap Vlaanderen-Brussel"**

VERSLAG

**namens het Advies- en Overlegcomité voor Brussel en Vlaams-Brabant
uitgebracht door de heer Michiel Vandenbussche**

DAMES EN HEREN,

Het Advies- en Overlegcomité voor Brussel en Vlaams-Brabant organiseerde op donderdag 5 maart 1995 een hoorzitting over twee publicaties van de Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen (SERV), met name "De sociaal-economische belangengemeenschap Vlaanderen-Brussel : aanzet tot omschrijving van de problematiek" en "De sociaal-economische belangengemeenschap Vlaanderen-Brussel : naar samenwerking en overleg". Deze documenten vormen respectievelijk een verkennende nota en een reeks aanbevelingen. Namens de SERV namen de heren Pieter Kerremans, administrateur-generaal, en Peter Cabus, medewerker van de studiedienst, het woord. Als bijlage bij dit document is, op vraag van de commissieleden, de reactie van de minister-president van de Vlaamse regering en van de Vlaamse minister van Brusselse aangelegenheden en Gelijkekansenbeleid, op deze SERV-standpunten ge-voegd.

De heer Herman Suykerbuyk, voorzitter : Naar aanleiding van de beraadslaging over het voorstel van resolutie betreffende de situatie van de Vlamingen in Brussel, werd beslist de SERV te vragen zijn ideeën terzake te komen toelichten. Deze werden reeds een eerste maal verwoord in de twee SERV-publicaties. De vraag die wij aan de genodigden van de SERV voorleggen, is de volgende : op welke wijze kan men, de belangengemeenschap zijnde wat zij is, komen tot een gezamenlijke aanpak ? De betrokken teksten kunnen immers gelezen worden als een pleidooi voor een meer globale en structurele samenwerking.

De heer Pieter Kerremans : Wij danken de commissie en haar voorzitter voor deze uitnodiging. Onze aanleiding voor het behandelen van de betreffende problematiek was de publicatie van het beleidsplan Brussel van de Vlaamse regering. In het kader daarvan vonden de Vlaamse sociale partners het nuttig en zelfs noodzakelijk een en ander aan te vullen vanuit een sociaal-economische invalshoek.

Wij kunnen terecht van een belangengemeenschap tussen Vlaanderen en Brussel spreken. De sociaal-economische interacties tussen Brussel en de wijde omgeving, die overigens grotendeels in Vlaanderen gelegen is, zijn immers van dien aard dat beide niet zonder elkaar zouden kunnen overleven. Uit deze interacties ontstaat wederzijdse rijkdom. Het door de gemeenschappen en gewesten gevoerde beleid staat hier niet neutraal tegenover.

Wij zullen vandaag onze belangrijkste studieresultaten terzake voorstellen, evenals een reeks aanbevelingen. De kerngedachte is dat, terwijl op dit ogenblik de verschillende overheden veeleer concurrentieel tegenover elkaar staan, structurele samenwerking eigenlijk wenselijker zou zijn. Structurele samenwerking valt dan te begrijpen als samenwerking op meer permanente basis.

De heer Peter Cabus : De bestaande institutionele structuren creëren bepaalde grenzen ten aanzien van Brussel. Het beleid van de verschillende gewesten inzake investeringen, bedrijventerreinen, milieu, ruimtelijke ordening en dergelijke, is immers niet gelijk. Dit heeft tot gevolg dat er onvermijdelijk winnaars en verliezers zijn. Brussel behoort waarschijnlijk tot de laatste categorie, wat echter niet hoeft te betekenen dat dit goed is voor Vlaanderen.

Naast de institutionele werkelijkheid is er een sociaal-economische dimensie die juist helemaal geen rekening houdt met grenzen, in het bijzonder niet met staatkundige grenzen. Op dit vlak bestaat er feitelijk een belangengemeenschap. Samenwerking is derhalve wenselijker dan concurrentie.

Brussel heeft een driedubbele functie : het is een stadsgewest, wat tot uitdrukking komt in de dagelijkse leefwereld (werken, wonen, winkelen, recreëren enzovoort) ; daarnaast heeft Brussel ook een hoofdstedelijke functie voor Vlaanderen en België, wat een concentratie van beslissingsmacht en werkgelegenheid met zich meebrengt ; ten slotte heeft de stad ook een internationale functie als zetel van onder andere de EU en de NAVO, wat een sterk aanzuigefect heeft op de zakenwereld. Het beleidsplan Brussel van 1997 noemt Brussel terecht het internationale venster van Vlaanderen op de wereld.

Er zijn verschillende mogelijkheden om stadsgewesten af te bakenen. Wij kozen voor een methode die in Leuven ontwikkeld is. In Vlaanderen hebben zich rond de volgende steden stadsgewesten ontwikkeld : Antwerpen, Gent, Brugge, Leuven, Hasselt-Genk, Mechelen, Kortrijk, Oostende en Sint-Niklaas. Een stadsgewest dat zowel voor Vlaanderen en Wallonië een belangrijke betekenis heeft, is dat van Brussel. De intensiteit van de interactie is er het grootst van al. Dat is ook de reden waarom wij de interactie ook in zijn gewestgrensoverschrijdende dimensie onderzocht hebben.

In onze studie wordt de interactie binnen de stadsgewesten op de sociale en de economische domeinen beschreven. Tot de eerste categorie behoort de

demografie en het inkomen, tot de tweede de werkgelegenheid en het bruto geografisch product. Tussen beide situeert zich de problematiek van de werkloosheid. Voorts hebben wij bijzondere aandacht geschonken aan de verschillen in de beleidsplannen van de drie gewestelijke overheden. Als casestudy werd de ruimtelijke ordening onder de loep genomen.

Op demografisch vlak is er een groot verschil tussen het Brussel van de 19 gemeenten enerzijds en de Vlaamse Rand en Wallonië anderzijds. Sinds 1970 is de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met 100.000 inwoners gedaald tot ongeveer 950.000. De toestand is pas de laatste jaren gestabiliseerd. In de rand van Brussel, met name in het arrondissement Halle-Vilvoorde en in Waals-Brabant, is de bevolking daarentegen bijna verdubbeld sinds de Tweede Wereldoorlog. Elke demografische ontwikkeling kent verschillende componenten, waarvan migratie er één is. Het Brussel van de 19 gemeenten kent enkel voor de leeftijdscategorie tussen 15 en 29 jaar een positief migratiesaldo.

Uit de kaarten en grafieken blijkt dat Brussel voor jonge mensen wel degelijk aantrekkelijk is : men komt er studeren, begint er zijn carrière en sticht er een jong gezin. Als dan eenmaal een zekere status bereikt is, trekt men weg uit Brussel.

De sterkste demografische groei is in de Vlaamse Rand en in Vlaams- en Waals-Brabant waar te nemen. Opvallend is de migratie uit Brussel naar de kust, wat allicht op rekening van gepensioneerden te schrijven is. De migratie van Antwerpen en Gent naar Brussel is dan weer groter dan omgekeerd.

Het aantal huishoudens blijft stijgen in Brussel, zij het veel minder sterk dan in de andere gewesten. De gezinsverdunding, die een algemeen verschijnsel is in heel België, is in Brussel het frappantst : de eenpersoonsgezinnen, die in Brussel goed zijn voor bijna de helft van de huishoudens, zorgen voor de stijging van het aantal huishoudens. Deze trend zet zich verder door.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Is dat een voorlopige of een definitieve tendens ?

De heer Peter Cabus : Brussel oefent een grote aantrekkingskracht uit op jonge gezinnen, die dan later weer wegtrekken. Dat is een constant gegeven.

Mevrouw Mia De Schamphelaere : Ik doelde eigenlijk op de gezinsverdunding. Is er iets geweten over de leeftijd van die alleenstaanden ?

De heer Peter Cabus : Die gegevens werden niet verwerkt in deze studie.

Een ander demografisch aspect betreft de nationaliteit. Dertig percent van de inwoners van Brussel heeft niet de Belgische nationaliteit. In de Rand en in de andere gewesten ligt dat cijfer veel lager. Bij die niet-Belgen is het aandeel van de Europese onderdanen en Noord-Afrikanen het grootst. De Europeanen zijn trouwens ook in de Rand goed vertegenwoordigd.

Na de demografie is het inkomen de tweede sociale indicator. Gemakkelijkheidshalve hanteren we het inkomen per aangifte. In 1983 lag het Brusselse inkomen per aangifte nog gevoelig hoger dan dat van de andere gewesten. Hoewel het Brusselse inkomen traag bleef groeien, werd de kloof met die andere gewesten steeds kleiner, en nu heeft Vlaanderen sinds enige tijd een inkomen per aangifte dat hoger ligt dan het Brusselse. Het niveau ligt in 1995 net boven dat van Wallonië. Ook zijn er in Brussel relatief weinig hoge inkomens en relatief veel lage inkomens. Wanneer we de kaart van Brussel en omgeving bekijken, valt het op dat het inkomen per aangifte in Brussel duidelijker lager ligt dan in de wijde omgeving. Ditzelfde effect weerspiegelt zich ook in de groeicijfers, wat kan gezien worden als een toepassing van het Mattheüseffect : waar het inkomen al hoog lag, daar is het nog sterker gestegen.

Brussel creëert heel wat werkgelegenheid ten opzichte van het aandeel van zijn bevolking : 180 percent. Alle andere gebieden scoren lager dan 100 percent, wat betekent dat Brussel voor die gebieden werk genereert. De Brusselse werkgelegenheid heeft een hoofdzakelijk tertiair karakter ; 90 percent ervan situeert zich in de dienstensector.

De dynamiek van de werkgelegenheid is echter niet positief. Brussel slaagt er nauwelijks in het niveau van 1981 te bewaren. Vooral de industriële sector kent een negatieve tendens. Dat is ook het geval in Vlaanderen en Wallonië, maar daar wordt die gecompenseerd door de sterke dynamiek van de dienstensector. In Brussel is dat niet het geval. Ook de dynamiek van het bruto geografisch product valt vanaf 1990 volledig stil in Brussel. Brussel slaagt er nauwelijks in zijn aandeel te bewaren, wat te verklaren valt door zijn lage groeicijfers in vergelijking met Vlaanderen en Wallonië. De negatieve evolutie op het vlak van de werkgelegenheid

doet zich vooral voelen in het centrale deel van Brussel. Omgekeerd is er zowel in het westen als het oosten van Brussel een positieve dynamiek. In de Brusselse rand is er zeer weinig werkgelegenheid, behalve in de steden en in Zaventem.

Het beeld dat we van Brussel krijgen is dus genuanceerd, zowel demografisch als op het vlak van de werkgelegenheid. Binnen Brussel is dus solidariteit mogelijk tussen het rijkere zuidoosten en het armere westen en noordwesten.

Als hoofdstad van Vlaanderen en van België creëert Brussel ook veel werkgelegenheid in de publieke sector. In Vlaanderen vertegenwoordigt de werkgelegenheid in de publieke sector 25 percent, in Brussel bijna 40 percent. In Brussel is er bovendien een stijgende tendens. Ook in Wallonië ligt de werkgelegenheid in de publieke sector vrij hoog.

De werkgelegenheid in Brussel wordt door een belangrijk aantal pendelaars uit Vlaanderen en Wallonië ingevuld. Het grote aantal pendelaars uit Vlaanderen geeft daarom toch een wat onverwacht beeld. Ten eerste is het aantal jobs dat door Brusselaars zelf wordt ingevuld maar even groot als het aantal jobs dat door Vlamingen wordt ingevuld (ca. 40 percent). Het aandeel van Wallonië bedraagt 20 percent. Ten tweede impliceert het grote aantal Vlaamse jobs in Brussel dat Brussel op dit vlak voor Vlaanderen belangrijker is dan Antwerpen.

Als gevolg daarvan ontstaat een inkomensstroom van Vlaanderen naar de Brusselse rand. De inkomensstroom naar Vlaanderen belooft 80 miljard frank. We komen dus tot de paradoxale vaststelling dat Brussel – hoewel het werkgelegenheid schept – er niet in slaagt zijn eigen rijkdom op peil te houden.

De belangrijkste vaststelling in het hoofdstuk over werkloosheid is dat deze indicator zwak scoort in Brussel. De economische indicatoren scoren sterk, maar met een tendens tot verzwakking.

Op het vlak van ruimtelijke ordening geldt een eerder concurrentiële benadering. De SERV meent dat samenwerking en overleg aangewezen zijn en spreekt zich uit voor een globale aanpak, die bijvoorbeeld zowel ruimtelijke ordening, mobiliteit als milieu omvat.

De heer Luk Van Nieuwenhuysen : De heer Peter Cabus wijst op het te concurrentieel beleid tussen Vlaanderen en het Brussels Gewest, onder meer op het vlak van ruimtelijke ordening en mobiliteit. Kan hij dat concreter maken ?

Brussel is in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) als stedelijk gebied opgenomen. Kadert dat in het concurrentieel beleid of juist niet ?

Brussel kent een belangrijke emigratie naar Vlaams- en Waals-Brabant. Is het zo dat de Franstalige Brusselaars eerder naar Waals-Brabant dan naar Vlaams-Brabant uitwijken ?

De heer Michiel Vandenbussche : Mijn vraag is eigenlijk tot de regering gericht. De SERV maakt een scherpe analyse van de bestaande concurrentie en pleit voor een globaal in plaats van een casuïstisch samenwerkingsakkoord. De regering stond tot nu toe wel positief tegenover samenwerking en overleg op bepaalde terreinen, zoals blijkt uit het beleidsplan Brussel, maar was terughoudend tegenover globale samenwerking. Welk standpunt neemt de regering nu in ?

Mevrouw Mia De Schamphelaere : In de Commissie voor Staatshervorming en Algemene Zaken komt binnenkort de fiscale autonomie aan bod. Uit de analyse van de SERV blijkt dat het Brusselse centrum verarmt en dat de Brusselse rand welgesteld is. Zou er geen beter evenwicht komen indien er een gewestbelasting bestond ?

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Mijn vraag sluit daarbij aan. Wat zou het resultaat zijn indien een deel van de belasting werd betaald in de woonplaats en een deel in de werkplaats ?

De voorzitter : De heer Peter Cabus heeft het over de Brusselse paradox : Brussel creëert rijkdom en exporteert deze. Is het niet zo dat de gecreëerde rijkdom ook deels in Brussel wordt uitgegeven en zo ook de werkgelegenheid ten goede komt ?

De heer Luk Van Nieuwenhuysen : Enkele jaren geleden werd in een studie van Mens en Ruimte gesteld dat de Europese aanwezigheid in Brussel positieve effecten had op de dienstensector.

De heer Pieter Kerremans : Er zijn tal van voorbeelden over knelpunten in de samenwerking tussen het Vlaamse en het Brusselse gewest. Denken we maar aan de ruimtelijke ordening of aan het arbeidsmarktbeleid. Voor acute problemen wordt er doorgaans een samenwerking ad hoc opgestart, maar daarmee worden de problemen niet echt opgelost. Er werden bijvoorbeeld aanmoedigingspremies voorzien voor deeltijds werk, maar daar kunnen de Vlamingen in Brussel dan weer geen gebruik van maken. Er zijn ook problemen rond de mobiliteit, rond de vervuiling van de Zenne en rond verbrandingsovens. We hebben daar geen

onmiddellijke oplossing voor, maar we proberen dit wel onder de aandacht te brengen. Als ambtenaren van de SERV kunnen we moeilijk antwoorden op de vragen over fiscaliteit. De sociale partners kunnen uiteraard wel een standpunt innemen.

De heer Peter Cabus : Er werd gevraagd naar voorbeelden over een concurrentieel beleid. Voor eerst kunnen we erop wijzen dat alle Vlaamse plannen voor ruimtelijke ordening een witte plek vertonen. Men kent Brussel als het ware niet. In het Brusselse plan kiest men er dan weer voor om alle activiteiten in Brussel te houden en om er nog meer aan te trekken, zowel op het vlak van wonen als op het vlak van werken. De realiteit is natuurlijk anders. Puur functioneel bekeken vormen Brussel en de Vlaamse en Waalse Rand één groot stedelijk gebied. We hebben het daarbij natuurlijk niet over de institutionele en de politieke aspecten. Daardoor wil men in Brussel en in de Brusselse rand dezelfde hoogwaardige activiteiten aantrekken. Dat betekent dat men moet investeren en dat men bedrijventerreinen moet voorzien. Dit alles gebeurt zonder overleg. De Vlaamse regering zou – althans volgens het beleidsplan Brussel – initiatieven nemen om bepaalde zaken op elkaar af te stemmen. Dat is evenwel nog niet gebeurd.

Of de uitwijking van de Franstaligen in de eerste plaats op Vlaams-Brabant of op Waals-Brabant gericht is, kan ik niet zeggen. Daarover hebben we geen gegevens. Er is wel een artikelenreeks van Guido Fonteyn verschenen waar een dergelijke analyse gemaakt werd voor de Europeanen.

Vorig jaar werd onder impuls van minister Leo Peeters de Commissie Bestuurlijke Organisatie samengeroepen. Daarbij werd vastgesteld dat Antwerpen inzake fiscaliteit dezelfde problemen kent als Brussel. Er werden voorstellen gelanceerd voor een herverdeling van de fiscaliteit. Dit leverde echter heel wat praktische problemen op, zelfs binnen de Vlaamse context. De gemeenten van de woonplaats zouden daardoor niet meer weten wat de impact van hun aanslagvoeten zou zijn. Het zou bovendien tot concurrentie tussen de gemeenten leiden. In het geval van Brussel zou er een inkomensstroom van Vlaanderen naar Brussel gegeneerd worden. De vraag is eigenlijk of de bestaande compensatiemechanismen voldoen. Daarop kan ik echter niet antwoorden.

Het is waar dat een deel van het in Brussel verworven inkomen daar ook wordt geconsumeerd. Ik denk echter niet dat de financiële stroom van Brussel naar Vlaanderen daardoor volledig gecompenseerd wordt. De uitstroom is makkelijk te bereke-

nen. Men hoeft slechts te kijken naar de lonen die uitbetaald worden in de bedrijven. Toen we die berekening in 1985 maakten, konden we daarvoor ook een beroep doen op een databank over de pensioenen. Nu is die bron echter afgesloten. Studies in de middenstandswereld kunnen misschien ook helpen om de vraag van de grootte van de consumptie te beantwoorden.

Minister Brigitte Grouwels, Vlaams minister van Brusselse Aangelegenheden en Gelijkekansenbeleid : De Vlaamse regering heeft positief gereageerd op de studie van de SERV en op de aanbevelingen die erin vervat zijn. Er was wel een opmerking bij het voorstel tot een globaal samenwerkingssakkoord. Het was de bedoeling van de SERV om aan te sporen tot meer samenwerking en coördinatie. Door de bestaande institutionele situatie heeft ieder te weinig oog voor de effecten van het beleid elders. Het RSV tekent Brussel als een witte vlek. De effecten op Vlaams-Brabant van wat in Brussel gebeurt, worden niet ingecalculeerd. De Vlaamse regering is bereid een gesprek aan te gaan in dossiers waar er een gemeenschappelijk belang is. Wanneer het RSV en het Gewestelijk Ontwikkelingsplan Brussel verder geconcretiseerd worden, dan is er een betere afstemming nodig. Ook voor het mobiliteitsprobleem is er een gemeenschappelijk belang. De verkeersknopen rond Brussel hebben nefaste gevolgen voor Vlaams-Brabant en voor Brussel. De Vlaamse regering wil concrete stappen zetten tot een positieve samenwerking. Nu bestaat er reeds een interkabinettenwerkgroep die in kaart moet brengen op welke vlakken er nu al overleg is met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het moet ook duidelijk worden waar er een gesprek op gang zou moeten getrokken worden.

De heer Michiel Vandenbussche : Kan de minister ons de tekst van de formele reactie van de Vlaamse regering, waarop het bekende persbericht wellicht is gebaseerd, bezorgen ? Ik neem immers aan dat er in de schoot van de regering beraadslaagd is met het oog op een standpuntbepaling terzake.

Minister Brigitte Grouwels : Dit is niet het geval. De reactie ging uit van de minister-president en mijzelf. Wel hebben wij het achteraf in de regering gehad over de mogelijkheid van een interkabinettenwerkgroep.

De heer Michiel Vandenbussche : In dat geval zou ik toch de tekst van uw reactie willen vragen, zodat wij die aan het verslag kunnen hechten.

De voorzitter : Daarvoor zal gezorgd worden. Zijn er verder nog vragen ?

De heer Michiel Vandenbussche : Gebeurt de besluitvorming in de SERV unaniem of bestaat ook de mogelijkheid van verschillende standpunten ?

De heer Pieter Kerremans : Alle aanbevelingen, studies en adviezen van de SERV worden unaniem uitgebracht. De raad heeft dit aan zichzelf opgelegd in 1985 en dit is totnogtoe een gulden regel gebleken. Wanneer geen eensgezindheid mogelijk is, brengen de sociale partners elk hun eigen standpunt naar voren, buiten de SERV om.

De voorzitter : Ik dank in naam van het Advies- en Overlegcomité voor Brussel en Vlaams-Brabant de genodigden en de Vlaams minister van Brusselse Aangelegenheden en Gelijkekansenbeleid voor hun toelichting.

BIJLAGE
Persmededeling

PERSMEDEDELING**VAN DEN BRANDE EN GROUWELS REAGEREN OP DE
SERV-STUDIE OVER DE SOCIAAL-ECONOMISCHE
BELANGENGEMEENSCHAP VLAANDEREN-BRUSSEL**

Minister-president Luc Van den Brande en Vlaams minister Brigitte Grouwels, bevoegd voor Brusselse Aangelegenheden, reageren positief op de aanbeveling van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen omtrent de belangengemeenschap Vlaanderen-Brussel, die vandaag werd voorgesteld aan de pers.

De SERV-studie over de sociaal-economische interacties tussen de hoofdstad en haar omgeving, zoals ook beschreven in de "Schrilleknote" van de Vlaamse regering, toont duidelijk de verwevenheid aan tussen Vlaanderen en Brussel. Zo is Brussel, o.m. dankzij haar hoofdstedelijke en internationale rol, een zeer belangrijke stedelijke arbeidsmarkt voor Vlaanderen. Anderzijds vormt de wisselwerking met de rest van Vlaanderen een onmisbare basis voor de sociaal-economische ontwikkeling van Brussel.

De gegevens en conclusies van deze SERV-studie sluiten aan bij het Beleidsplan Brussel van de Vlaamse regering dat eerder meer voorziet dat overleg met de overheden en instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over de economische ontwikkeling, openbaar vervoer, tewerkstelling, ruimtelijke ordening en leefmilieu zal worden gestimuleerd. Het sluit eveneens aan bij wat minister Grouwels op 21 januari l. verklaarde, op de nieuwjaarsreceptie van het VEV-Comité Brussel, omtrent het economische belang van Brussel voor Vlaanderen en de rol van de Vlaamse Gemeenschap in de toekomstige ontwikkeling van Brussel.

Een sociaal-economische concurrentiestrategie zou volgens Van den Brande en Grouwels Vlaanderen noch Brussel ten goede komen. Beide hebben behoefte aan overleg en een betere wederzijdse afstemming van hun beleid, inzonderheid op het vlak van de ruimtelijke ordening. Vooral nu het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en het Brussels Gewestelijk Ontwikkelingsplan tot uitvoering komen is overleg, o.m. over de mobiliteits-problematiek, noodzakelijk. Van den Brande en Grouwels willen rond deze belangrijke concrete dossiers positief samenwerken met alle betrokken partijen en wensen hierin concrete stappen te zetten.

Een globaal samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is op dit moment, rekening houdend met de institutionele context, niet aan de orde.

Wanneer het uitgangspunt van de SERV inhoudt dat Vlaanderen bijkomende engagementen moet nemen naar haar hoofdstad toe, stemt dit volledig overeen met de standpunten van de Vlaamse regering die uitgaan van de opbouw vanuit de twee grote Gemeenschappen, met een specifieke situatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en een versterking van de Vlaamse Gemeenschap in haar geheel.